

Joanna Mikosz

Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej

Uniwersytet Łódzki

e-mail: mikoszj@wp.pl

[Popularność „Kroniki Miasta Łodzi” poza Polską w 2015 roku. Aspekt pragmatyczny i poznawczy

DOI: <http://dx.doi.org/10.18778/0860-7435.25.06>

Abstrakt: Celem artykułu jest ustalenie, jakie czynniki przyczyniły się do popularności „Kroniki Miasta Łodzi” poza Polską w 2015 roku. Publikacja dzieli się na dwie części. W pierwszej dokonano charakterystyki ww. tytułu prasowego oraz przybliżono jego historię. Druga jest próbą wskazania czynników, które wpływają na popularność periodyku. W tym celu posłużono się aspektem poznawczym oraz pragmatycznym wypowiedzi dziennikarskiej. Badaniu poddano sylwetki i artykuły popularnonaukowe, które są integralną i najbardziej reprezentatywną częścią każdego wydania „Kroniki”.

Słowa kluczowe: prasa łódzka, prasa regionalna, aspekt pragmatyczny i poznawczy tekstów prasowych

„Kronika Miasta Łodzi” jest periodykiem historyczno-kulturalnym wydawanym bezpłatnie przez Urząd Miasta Łodzi. Tytuł ukazuje się od 1992 roku. Redaktorem naczelnym czasopisma jest Gustaw Romanowski, który podkreśla, że:

(...) pismo działa samodzielnie, opiera się na własnym, wieloletnim doświadczeniu dziennikarskim i znajomości realiów miasta (...). „Kronika Miasta Łodzi”, jako istotny element promocji Łodzi w kraju i za granicą, zawiera informacje o najważniejszych wydarzeniach z życia miasta i o przedsięwzięciach władz miejskich (2010, s. 84).

Kwartalnik, którego nakład wynosi 1270 egz., można otrzymać bezpłatnie w redakcji, regularnie dostają go też łódzkie instytucje kultury, biblioteki oraz łódzkie uczelnie. Od 2003 r. pismo dostępne jest też w wersji elektronicznej na portalu internetowym Urzędu Miasta Łodzi (Romanowski, 2012, s. 8–9).

Sekretarzem redakcji jest Błażej Filanowski. Do autorów regularnie współpracujących z pismem należą m.in.: Małgorzata Golicka-Jabłońska, Marcin Kieruzel, Mateusz Sidor, Marek Strąkowski. Ponadto teksty w „Kronice Miasta Łodzi” zamieszczają pracownicy naukowcy – filolodzy, historycy, prawnicy, socjolodzy oraz studenci i doktoranci (głównie z Uniwersytetu Łódzkiego), publicyści, dziennikarze, a także lekarze i inżynierowie:

Rocznie przez łamy „Kroniki” przewija się przeciętnie ponad 100 autorów. W ten sposób udało nam się stworzyć pewien styl „Kroniki” jako czasopisma nie do końca popularnonaukowego, ale raczej dość dobrze popularyzującego różne sfery, działy i gałęzie aktywności łodzian składającego się na szeroki dorobek naszego miasta (Tamże).

Oprócz czasopisma, w ramach serii *Biblioteka Kroniki Miasta Łodzi*¹, ukazują się od 2005 r. publikacje specjalne, poświęcone szczególnym wyda-

---

¹ Tom 1 – *Żeby ten krzyk nie przeminął* (o przebiegu obchodów 60. rocznicy likwidacji Litzmannstadt Ghetto), 2005; tom 2 – *Bobaterowie trudnych czasów*, 2006. Opisano następujące osoby: Karol Głogowski, ks. Stanisław Janik, Czesław Molenda, Józef Śreniowski; tom 3 – *Raport z oszacowania strat i szkód poniesionych przez miasto Łódź wskutek wybuchu i trwania II wojny światowej oraz wynikłych z organizacji i funkcjonowania Litzmannstadt Ghetto*, 2006; tom 4 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 2: 2007. Opisano następujące osoby: Jan Kowalewski, Stanisław Meczych, Paweł Romanowski, Jerzy Scheur, Władysław Stanilewicz, Ewa Sulkowska-Bierezin, Yoshiho Umeda; tom 5 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 3: 2008 – zawiera artykuły poświęcone następującym osobom: Antoni Chyliński, Ewa Juszczo-Palubińska, Jan Kapuściński, Zenobia Łukasiewicz, Wiesław Maciejewski, Feliks Milan, Leszek Witkowski, Tadeusz Zwiedryński; tom 6 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 4: 2009 – zawiera artykuły poświęcone następującym osobom: s. Maria Aleksandrowicz, Jerzy Dłużniewski, Tomasz Filipczak, Rozalia Jarzabek, Mieczysław Potocki, Halina Szwarz; tom 7 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 5: 2010 – zawiera artykuły poświęcone następującym osobom: Aleksander Arkuszyński, Benedykt Czuma, ks. Wincenty Harasymowicz, Marek Myszkiwicz-Niesiołowski, Zygmunt Markiewicz, Grażyna Sumińska, Zbigniew Zakrzewski; tom 8 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 6: 2011 – zawiera artykuły poświęcone następującym osobom: Sukuma Bose, Sławomir Cieślowski, Stanisław Gorzuchowski, Krystyna Kowalczyk, Witold Sulkowski, Adam Trybus; tom 9 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 7: 2012 – zawiera artykuły poświęcone następującym osobom: Edmund Kowalczyk, Wacław Lipiński, Antoni Purlal, Zbigniew Siemiński, Andrzej Sokołowski, Apoloniusz Zawilski; tom 10 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 8: 2013 – zawiera artykuły poświęcone następującym osobom: Alfred Bilyk, ks. Aleksander Falzmann, Aleksander Margolis, Chaim Lajb Poznański, Stanisław Rapalski, Stanisław Sapociński, bp Kazimierz Tomczak; tom 11 – *Bobaterowie trudnych czasów*; zbiór 9: 2015 – zawiera artykuły poświęcone następującym osobom: Władysław Barański, Ludwik Danielak „Bojar”, Borys Fiedotjew-Jastrzębski, Hilary Oraczewski „Morus”, ks. Bohdan Papiernik, Bracia Roman, Mieczysław,

Popularność „Kroniki Miasta Łodzi”...

rzeniom i postaciom związanym z Łodzią. Przybliżane są w nich biografie ludzi noszących cechy wielkiego cywilnego bohaterstwa, podejmujących różne formy sprzeciwu wobec totalitaryzmu z lat 1945–1989. Do tej pory wydano 12 tomów w tej serii (Kronika Miasta Łodzi, 2017). Redakcja kwartalnika zachęca łodzian do współtworzenia cyklu:

Zwracamy się do wszystkich łodzian, którzy znają przejawy obywatelskiego oporu w okresie 1945–1989 i pamiętają towarzyszące im przykłady – często wybitnej – odwagi, aby pomogli wydobyć je z niepamięci społecznej. Temu celowi ma służyć seria wydawnicza *Bohaterowie trudnych czasów*. Każdy tom z tej serii będzie zawierał 6–10 takich nieznanych ogółowi mieszkańców Łodzi biografii osób, które wbrew powszechnej apatii i strachowi przed represjami systemu zdobyli się na czynny protest (Tamże).

Dziennikarze periodyku bardzo cenią sobie kontakt z czytelnikami łódzkiemi oraz przebywającymi poza granicami kraju. Współpraca z odbiorcami nie jest jedynie dla redakcji dowodem na zainteresowanie pismem, informacją zwrotną dotyczącą poruszanych zagadnień, ale także okazją do pogłębienia wiedzy na temat historii miasta i jego mieszkańców. Tezę tę ilustruje następujący fragment pochodzący z „Kroniki Miasta Łodzi”:

Czasu zatrzymać nie można. Ale trzeba próbować zatrzymać umykającą pamięć o wydarzeniach, miejscach i ludziach, kiedyś ważnych, dziś wartych uwagi i przypomnienia. Nasz cykl jest próbą ocalenia tej pamięci. Dzisiaj życie płynie tak szybko, bezpowrotnie giną miejsca, blakną i zacierają się wydarzenia, ubywa głównych postaci i świadków tamtych dni (Stowarzyszenie..., 2016, s. 5).

„Kronika Miasta Łodzi” składa się z kilku działów. Wśród przykładowych działów i reprezentatywnych dla nich tekstów możemy wyróżnić: „Pierwsze kolumny” (*Początki prasy łódzkiej*, Kamil Śmiechowski), „Kultura” (*Nie-Lot w Szklarni*, Błażej Filanowski), „Historia” (*Archiwum Państwowe w Łodzi*, Andrzej Drakoniewicz), „Łódzkie organizacje pozarządowe” (*35 lat Klubu Miłośników Starych Tramwajów*, Wojciech Źródłak), „Wspomnienia” (*Jerzy Baliński 1941–2016*, Henryk Marczak), „Recenzje” (*Izrael Lichtenstein*, Gustaw Romanowski), „Felieton bez zamówienia” (*Ulice otwarte na świat*, Gustaw Romanowski), „Osiedla, domy, ulice” (*Limanowskiego*, Dariusz Kędzierski) oraz „Z łódzkiego raptularza”, czyli kalendarium wydarzeń łódzkich (przykłady z „Kroniki Miasta Łodzi” 2016, 3(75)).

Wśród gatunków dziennikarskich (Kaliszewski & Wolny-Zmorzyński, 2006), które pojawiają się na łamach periodyku, wyróżniamy: artykuły publicystyczne, felietony, recenzje, wywiady, sylwetki, listy, polemiki oraz kalendarium.

Stefan Starzyński, Stanisław Więckowski; tom 12 *Biblioteki „Kroniki Miasta Łodzi”*, zbiór 10: 2016 – z cyklu wydawniczego „Bohaterowie trudnych czasów”. Spacernik. Śladami opozycji demokratycznej. Więcej nt.: Biblioteka „Kroniki Miasta Łodzi”, 2017.

Objętość „Kroniki” oscyluje (w zależności od wydania) od 200 do 360 stron. Na przykład numer 4 (2015) liczy 360 stron, gdyż wydanie to wzbogaciła specjalna wkładka „Bibliografia tematyczna «Kroniki Miasta Łodzi» za lata 2009–2015”.

Warto też dodać, że periodyk otrzymał 16 kwietnia 2012 r. statuetkę Nagrody Superekslibris przyznaną przez Jury Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego za „całokształt dotychczasowych osiągnięć w zakresie publikacji o Łodzi”, a redaktor naczelny Gustaw Romanowski został w 2012 r. laureatem Nagrody Miasta Łodzi. Do sukcesu pisma przyczyniła się nie tylko polityka redakcyjna:

(...) promocję naszego miasta realizujemy krok po kroku w warunkach niskonakładowego czasopisma, adresowanego do poszukujących różnych źródeł wiedzy o regionie. Pokazujemy Łódź różnorodną i złożoną – wywodzącą się z teraźniejszości ze specyficznej i niepowtarzalnej na tle innych miast polskiej historii. Staramy się jednocześnie patrzeć na współczesność miasta jako nową, niekoniecznie wywodzącą swoją żywotność z historycznego rodowodu miasta przemysłowego (Romanowski, 2012, s. 9),

ale także publikacje promujące najbardziej doniosłe i ambitne wydarzenia kulturalne w Łodzi.

Cel badawczy

Celem niniejszego artykułu jest ustalenie, jakie czynniki przyczyniają się do popularności periodyku poza granicami Polski. Badania mają charakter pionierski. Najważniejszym źródłem jest analiza treści czasopisma. Poczyniona kwerenda pozwala wysnuć wniosek, że w każdym numerze pisma publikowane są artykuły, które mogą stanowić przedmiot zainteresowania czytelników zagranicznych. Dla przykładu przedstawiono zawartość 1 i 2 numeru z 2017 r. oraz wydań z 2016 roku. Należy jednak podkreślić, że (aby jak najlepiej omówić zagadnienie) analizie poddano tylko tomy z 2015 r.: numery 1–2(69–70), 3(71) i 4(72). Wydania z 2016 r., a konkretnie numery 1(73), 2(74), 3(75), 4(76) były przedmiotem badań, zaprezentowanych w artykule *Wydarzenie kulturalne w Łodzi – analiza zawartości „Kroniki Miasta Łodzi” z 2016 roku* (Mikosz, 2017). Obecnie dostępne są tylko dwa numery z 2017 r. (1 i 2), 3 i 4 – są natomiast w opracowaniu redakcji.

Źródłem informacji dla powyższego badania są teksty dziennikarskie pochodzące z „Kroniki Miasta Łodzi”, w których redakcja wypowiada się o czytelnikach zagranicznych:

Tylko w 2010 roku zwracali się do nas np. naukowcy z Austrii, Czech, Francji, Holandii, Stanów Zjednoczonych z prośbami o nadesłanie numeru kwartalnika lub

Popularność „Kroniki Miasta Łodzi”...

pomoc w dotarciu do źródeł, na których były oparte nasze publikacje. Czasem z tak dalekich krajów jak Argentyna, Brazylia, Nowa Zelandia, Republika Południowej Afryki. Stałych czytelników mamy w Anglii, Izraelu, Niemczech, Stanach Zjednoczonych i Szwecji (Romanowski, 2012, s. 13).

Ponadto egzemplarze czasopisma trafiają do instytucji polonijnych, np. Instytutu Polskiego im. gen. Sikorskiego w Londynie, Instytutu Yad Vashem w Jerozolimie. Redakcja dostarcza także egzemplarze do Instytutu Józefa Piłsudskiego w Chicago, Europejskiego Instytutu Uniwersyteckiego we Florencji. Placówki te opracowują i katalogują poszczególne tomy periodyku.

Wiedzę na temat popularności tytułu uzupełniają zdobyte przez autorkę prezentowanego tekstu informacje podczas wywiadu przeprowadzonego 24 kwietnia 2017 r. z sekretarzem „Kroniki Miasta Łodzi”, Błażem Filanowskim:

Czytelnikami naszego pisma są przede wszystkim łodzianie, ponadto członkowie instytucji żydowskich skupionych w różnych krajach. Zwracają się również do nas – z prośbą o udzielenie głębszych informacji, wskazanie dodatkowych źródeł – osoby, które odkryły swoje łódzkie korzenie. Wielkim zainteresowaniem (nawet w Japonii i Indiach) cieszy się też seria *Bobaterowie trudnych czasów*, która porusza zagadnienia związane z działaniami antykomunistycznymi, przybliży losy opozycji demokratycznej po 1956 roku, a zwłaszcza w latach 1968–1980.

Źródłem informacji dla redakcji, dotyczącym zainteresowania pismem, jest też liczba wejść na stronę internetową periodyku. Informacją zwrotną dla redakcji są także prośby o skanowanie artykułów z wydań archiwalnych kwartalnika, które nie są dostępne w wersji elektronicznej.

Publikacje zamieszczone w „Kronice” z 2015 r. poruszają m.in. kwestie dotyczące historii Łodzi – np. *Kolonizacja Bałut w drugiej połowie XIX wieku. Jak dziedzić rozstawał się z ziemią* (Czarnecki, 2015a), *70 lat filmowej Łodzi. Zapomniane filmy* (Kuźmicki, 2015a), rewitalizacji miasta – np. *Rewitalizacja Strefy Wielkomiejskiej. Kompleksowe podejście do procesu odnowy Łodzi* (Boryczka, 2015), *Rewitalizacja. Potrzeba trwałej zmiany. W kierunku lepszego miasta* (Filanowski, 2015a), prezentują sylwetki łodzian zarówno pochodzenia polskiego – np. *Jerzy Wasiak (1924–2012). Więcej niż pedagog* (Wasiak, 2015), *Zdzisław Jaskuła (1951–2015). O wyższości maszyny do pisania* (Strąk, 2015) jak i żydowskiego – np. *Powieść o Bałutach i jej autor Izrael Rabon. Zapomniana czy nieznaną* (Woźniak, 2015), *Sztromajerowie. Uparte fotografie miasta* (Sondej, 2015), wydarzeń kulturalnych – np. *Magdalena Moskwa w Muzeum Sztuki. Nomany z relikwiarza* (Dzwonkowska, 2015), *Felietony Doroty Maślowskiej na scenie Teatru Dejmką. Opowieść zżiżajanego konsumenta* (Sidor, 2015) lub nauki – np. *Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego* (Patora, 2015), *Czytelnicy oceniają „Kronikę”* (Romanowski, 2015a).

Publikacje z 2016 r. dotyczą również historii Łodzi, m.in. *Nieudany werbunek* (Bijak, 2016), *Łódzkie migracje po drugiej wojnie światowej. Miasto to samo, lecz nie takie samo* (Waingertner, 2016), rewitalizacji miasta – np. *Łódź kandydatem do organizacji EXPO2022!* (Zdanowska, 2016). W omawianym roczniku zaprezentowane zostały także sylwetki łodzian pochodzenia polskiego – np. *Elżbieta Pleszkeun-Olejniczakowa (1948–2016)* (Dębowska-Romanowska, 2016), *Łódzianie w Rozgłośni Polskiej RWE. Dziennikarze, pisarze, artyści* (Tatarowski, 2016) oraz wywodzących się z rodzin zagranicznych – np. *Karl Dedecius (1921–2016) wspominał... Emisariusz lepszej Łodzi* (Romanowski, 2016), *Anna z Wernerów Scheiblerowa. Dama, matka, wielka fundatorka* (Bładowska, 2016), wydarzeń kulturalnych – np. *Ziemia obiecana w Teatrze Nowym* (Mirowski, 2016), *Nowa edycja filmowego festiwalu* (Łabendowicz, 2016), a także nauki – *Niewidzialne miasto – w poszukiwaniu granic Łodzi i panoramy miasta* (Filanowski, 2016).

W numerach 1(77) i 2(78) z 2017 r. teksty „Kroniki” dotyczą rozwoju i przeobrażeń miasta, np. *Przekształcenia terenów i obiektów przemysłowych. Poprzemysłowa reinkarnacja Łodzi* (Walczak, 2017), szkolnictwa – np. *Uczelnie w architekturze przemysłowej. Akademicka Łódź Fabryczna* (Patora, 2017), wydarzeń kulturalnych – *Bracia Hirszenbergowie w Muzeum Miasta Łodzi. W poszukiwaniu ziemi obiecanej* (Zagrodzki, 2017), *Warsztat Formy Filmowej w Atlasie Sztuki. Przemysł jest jeszcze raz filmowe medium* (Filanowski, 2017). Zaprezentowane zostały również sylwetki wybitnych łodzian, np. *Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej (1924–2016)* (Gorlicka-Jabłońska, 2017), a także tych pochodzenia żydowskiego – np. *Mój styczeń 1945. Powroty do Łodzi* (Sztromajer, 2017), ponadto przybliżono łódzkie organizacje pozarządowe – np. *Ruch bibliofilski w Łodzi (1927–2017)* (Tadeusiewicz, 2017), *80 lat Łódzkiego Towarzystwa Naukowego (1936–2016)* (Kuciński, 2017).

Punktem wyjścia dla poniższych rozważań stał się artykuł Marii Wojtak pt. *Genologiczna analiza tekstu* (2014). Autorka wypowiada się w nim na temat zbioru procesów składających się na wielowątkową i wielozadaniową analizę genologiczną tekstu (Tamże, s. 63). Do najważniejszych założeń teoretycznych poświęconych gatunkom wypowiedzi, reprezentującym różne przestrzenie logosfery zalicza się:

- a) strukturę (granice tekstów, ich segmentację i relacje między segmentami);
- b) aspekt poznawczy (tematykę i sposób jej prezentacji, perspektywę, punkt(y) widzenia, aksjologię);
- c) pragmatykę (obraz nadawcy i odbiorcy wpisany w tekst, relacje nadawczo-odbiorcze, potencjał illokucyjny, czyli zbiór intencji oraz sposób ich uporządkowania);

- d) stylistykę (zbiór cech ekstralingwistycznych determinowanych strukturą, dookreślonych poznawczo i pragmatycznie oraz odpowiadający im zbiór środków stylistycznych, w tym form nacechowanych trwale, więc kodowo, co się odzwierciedla w stosownych kwalifikacjach leksykograficznych) (Wojtak 2004, s. 11–28).

W celu wskazania czynników, które wpływają na popularność „Kroniki Miasta Łodzi”, wykorzystane zostaną dwa z zaproponowanych aspektów. Należą do nich aspekt poznawczy oraz pragmatyczny.

Na charakterystykę aspektu poznawczego składa się opis tematyki tekstu, sposobu jej prezentacji, a więc uwzględnionych punktów widzenia w opisie świata oraz jego wartościowania; uwikłania komunikacyjne: obraz nadawcy i odbiorcy, cel komunikacyjny (potencjał illokucyjny), kontekst życiowy gatunku, a więc prymarne zastosowanie komunikacyjne; typ przekazu (ustny, pisemny), sfera komunikacyjna (od rodzinnej do narodowej, od prywatnej do oficjalnej itd.).

Celem aspektu pragmatycznego zaś jest dookreślenie potencjału illokucyjnego i sposobu jego realizacji. W gatunkach mających wzorce normatywne można łączyć tę problematykę z analizą strukturalną, przedstawiając poszczególne kroki illokucyjne powiązane z segmentami tekstu i ustalając nie tylko następstwo illokucji, lecz także relacje między nimi. W tekstach o złożonym potencjale illokucyjnym konfiguracja intencji tworzy relacje paradygmatyczne we wzorcu gatunkowym, a w syntagmatycznych układach pozostaje na poziomie wypowiedzi, choć modelowy kształt tych układów jest wyznaczony przez reguły wzorca (Wojtak, 2001, s. 38–47). W haśle „pragmatyka tekstu” mieści się ponadto „sposób kodowania w nim komunikacyjnych aktorów, czyli nadawcy i odbiorcy oraz relacji nadawczo-odbiorczych” (Tamże, s. 39).

Z przeprowadzonej analizy oraz wiedzy zdobytej dzięki wywiadowi z sekretarzem redakcji wynika, że wśród publikacji, które cieszą się największym zainteresowaniem czytelników zagranicznych, są: artykuły popularnonaukowe, wywiady, recenzje oraz sylwetki. Teza ta zostanie udowodniona w dalszej części tekstu. Należy jednak podkreślić, że badanie ograniczono do sylwetek i artykułów popularnonaukowych. Są one integralną i najbardziej reprezentatywną częścią każdego wydania „Kroniki”. W numerze 1-2 (2015), w którym ukazało się 20 publikacji, 3 artykuły prezentują sylwetki, 6 to artykuły popularnonaukowe. W numerze 3 „Kroniki” spośród 25 artykułów 8 stanowią artykuły popularnonaukowe, 7 sylwetki. Numer 4 zawiera 34 teksty, w tym 6 sylwetek i 11 artykułów popularnonaukowych.

Przykładem wywiadów jest *Rewitalizacja, czyli odbudowywanie wspólnoty. Z Wojciechem Kłosowskim rozmawia Błażej Filanowski* (Filanowski, 2015b). Rozmowa dotyczy podpisanej przez prezydenta miasta w 2015 r. umowy rewi-

talizacyjnej, która przewiduje kompleksowy proces zmian w Łodzi. Inny przykład to *Nowa twarz Księżego Młyna. Z Jarosławem Ogrodowskim, w latach 2010–2011 koordynatorem projektu „Nasze Księży Młyn” rozmawia Marta Madejska* (Madejska, 2015). Wywiad porusza kwestię prac remontowych budynków osiedla fabrycznego.

Jako przykład recenzji można podać tekst *Encyklopedia łódzkiego getta. Uratowany dokument* (Źródłak, 2015). Publikacja prezentuje *Encyklopedię getta. Niedokończony projekt archiwistów z getta łódzkiego*. Jest to opracowanie przygotowane przez pracowników Centrum Badań Żydowskich Uniwersytetu Łódzkiego we współpracy z Archiwum Państwowym w Łodzi i Żydowskim Instytutem Historycznym. Drugim przykładem wspomnianego gatunku jest *Łódzkie kina. Od Bałtyku do Tatr, czyli przyczynek do dziejów filmowej Łodzi* (Kuźmicki, 2015b). Jest to bogato ilustrowany przewodnik Piotra Kuleszy, Anny Michalskiej i Michała Kolińskiego po historii i teraźniejszości łódzkich kin.

[Sylwetka

Sylwetka jawi się jako gatunek informacyjny, choć niepozbawiony akcentów publicystycznych, a więc elementów wartościowania. Funkcjonuje w prasie jako wypowiedź reprezentująca osobę, spokrewniona jest z życiorysem, biogramem. Zakres opisu jest zróżnicowany, może obejmować zarówno wygląd zewnętrzny, etapy edukacji, formy działalności zawodowej czy społecznej lub artystycznej, jak i charakterystykę osobowości. Należy jednak dodać, że w sylwetce nie ma konieczności zachowania następstwa czasowego przedstawianych faktów z życiorysu lub hierarchii. Sylwetkę można komponować w różny sposób. Jej kształt zależy bowiem od inwencji twórczych nadawcy. Jest odrębnym gatunkiem wypowiedzi prasowej i samodzielny gatunkiem o wyrazistych sygnałach gatunkowych, spetryfikowanej strukturze rodem z życiorysu i biogramu, potencjalnie illokucyjnym czytelnie odzwierciedlonym w owej schematycznej strukturze, faktograficznym stylem z elementami oficjalności wysłowienia i szczególnie uwyrażnionym dążeniem do precyzji (Wojtak, 2004, s. 130). Ze względu na „możliwość przybierania różnych kształtów formalnych za dominantę gatunkową sylwetki trzeba uznać jej wymiar pragmatyczny – przedstawienie, zarekomendowanie (pochwalenie) określonego człowieka, a także aspekt poznawczy – ukazanie w określonej perspektywie charakterystyki konkretnej osoby. Perspektywa owa jest zdeterminowana formalnym kształtem wypowiedzi, rangą przedstawianej osoby, jej zawodem i innymi szczegółowymi wyznacznikami pragmatycznym” (Tamże, s. 120).

W „Kronice Miasta Łodzi” odnajdujemy sylwetkę-wspomnienie w formie artykułu publicystycznego.

Sylwetka-wspomnienie w formie artykułu publicystycznego – aspekt poznawczy i pragmatyczny

Artykuł publicystyczny jak podkreśla Maria Wojtak „nie jest typem wypowiedzi dziennikarskiej zastygłej w formie, więc owa płynność kształtów udziela się sylwetce” (2004, s. 140–141).

Sylwetka-wspomnienie w formie artykułu publicystycznego jest gatunkiem, który jest stałym elementem „Kroniki Miasta Łodzi”. Pojawia się w działach: „Pierwsze kolumny”, „Kultura” „Wspomnienia” (numer 1/2 z 2015 r. nie zawiera działu „Wspomnienia”; sylwetki przedstawione są w wyżej wymienionych działach) lub „Łodzianie”. Publikacje te prezentują sylwetki łodzian (także żydowskiego pochodzenia), którzy w sposób szczególnie zapisali się w historii miasta i pozostają jego chlubą. Ich działalność, praca zawodowa, artystyczna znana i doceniana jest również przez mieszkańców innych aglomeracji oraz obcokrajowców. Wśród nich są naukowcy (np. Stefan Sztromajer), aktorzy (np. Jerzy Kamas), poeci (np. Zdzisław Jaskuła). Przypominanie ich sylwetek spełnia więc funkcję poznawczą (Pisarek, 2006, s. 63), która w tym przypadku zakłada zobrazowanie większego fragmentu rzeczywistości, bogatego w szczegóły i oddziałującego na wyobraźnię. Nowością

(...) jest wizja, stworzona na podstawie nieznanymi czytelnikowi detali, których wiarygodność nie budzi jednak wątpliwości. Ujęta w większą objętościowo formę wypowiedzi (artykuł, reportaż), bliska jest sprawozdaniu z autorskich obserwacji różnorodnych zjawisk życia społecznego. Nie charakteryzuje się również bezpośrednią aktualnością, właściwą informacją, gdyż odwołuje się do wielu faktów i stanowi ich oryginalne zestawienie (Worsowicz, 2005, s. 66).

Należy dodać, że oryginalność każdego ujęcia wyznaczana jest jednak niepowtarzalnością losów i osobowości oraz subiektywną perspektywą widzenia autora publikacji „Kroniki Miasta Łodzi”, który poddaje ocenie motywy i skutki działań bohatera, analizując je na tle historycznym.

Sylwetki-wspomnienia w formie artykułu publicystycznego powstały w związku ze śmiercią znanej osoby (dział „Wspomnienia”) lub mają na celu przybliżyć postać, która w sposób szczególnie zapisała się na kartach historii Łodzi, np. *Łodzianie wielcy, a zapomniani. Kazimierz Sowiński* (Gwoździński, 2015). Nie odznaczają się one jednak faktografią wzorowaną na danych encyklopedycznych, ale stanowią próbę spojrzenia na człowieka, jego środowisko, pracę, osiągnięcia itp. Taki sposób przedstawiania ożywia postać i ułatwia zrozumienie jej wyborów życiowych.

Nagłówki tego typu publikacji mają charakter informacyjny, pojawiają się w nich imiona i nazwiska osób, którym poświęcony jest tekst oraz daty urodzin i śmierci. Podtytuł ma charakter publicystyczny, może on być oceniający lub zagadkowy, np.: *Nie znosiła konformizmu* (Starzycka, 2015, s. 166) lub

Badacz przeszłości, strażnik tradycji (Golicka-Jabłońska, 2015, s. 220) albo informacyjny np. *Przypominamy Gustawa Horaka. Muzyka, przedsiębiorcę, społecznika* (Stawiszyńska, 2015b, s. 125). Należy podkreślić, że tytuły mają charakter pragmatyczny, a ich celem jest pochwalenie danej osoby, podkreślenie jej wyjątkowości, np. *Jerzy Kamas (1938–2015). Aktor z godnością* (Czarnecki, 2015b, s. 224) lub *Leszek Różga (1924–2015). Artysta wielu talentów* (Romanowski, 2015b, s. 161).

Wspomnienie jest obrazem zdarzeń lub osoby, którą osobiście się znało. W przypadku sylwetek warunek znajomości nie musi być spełniony, gdyż można pisać o określonym człowieku na podstawie różnych źródeł. Sylwetka-wspomnienie jest tekstem publicystycznym, który utrwała dobrą pamięć o zmarłej osobie, ujawnia lub przypomina nieznane szerzej szczegóły z jej życia. Z tego względu autor, wykorzystując osobistą perspektywę widzenia, częściej niż smutek okazuje zadowolenie i dumę, że znalazł tak wyjątkową postać. W tekście pojawiają się informacje z życia prywatnego, fakty częściowo zniekształcone przez zawodną pamięć; publikacja jest próbą przybliżenia czytelnikowi więzi łączącej autora i wspomnianą osobę (Worsowicz, 2008, s. 66–67). W celu ilustracji tej tezy warto przytoczyć następujące fragmenty:

Pisząc te słowa, ze zdziwieniem zauważam, jak trudno mi ustrzec się patosu, a przecież obydwaj zawsze próbowaliśmy go unikać. Ale cóż, od początku naszej znajomości na dobre i na złe minęło ponad 40 długich lat. Czasami bywał raptusiem i cholerykiem, ale na co dzień był człowiekiem entuzjastycznie nastawionym do świata, serdecznym i przyjacielskim. Urodził się luzakiem i ekscentrykiem, cechowała go nieposkromiona potrzeba wolności w każdej jej postaci² (Strąg, 2015, s. 218)².

W połowie tegorocznego gorącego lata, 15 lipca 2015 roku, odszedł Leszek Różga³. Mimo, że dożył sędziwego wieku, śmierć artysty, tak aktywnego twórczo jak on, to dotkliwa strata dla polskiej kultury. Był bowiem nosicielem takiej energii twórczej, która wydaje się nigdy nie wyczerpać. Odkąd go poznałem od lat 70., aż do końca swoich dni sprawiał zawsze wrażenie człowieka patrzącego z odwagą w przyszłość i kipiącego nieustającym optymizmem. To wynikało z jego charakteru; był przede wszystkim ogromnie szczęśliwy, że jest artystą i może dzielić się ze światem swoimi talentami (Romanowski, 2015b, s. 161).

---

² Mowa jest tu o Zdzisławie Jaskule, poecie, tłumaczu, wnikliwym krytyku literackim, publicyście, redaktorze i wydawcy.

³ Urodzony 18 marca 1924 roku. Od 1979 r. profesor Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Łodzi. Twórczość w zakresie rysunku, grafiki i malarstwa. W latach 1960–2009 miał 170 wystaw indywidualnych grafiki, rysunku i malarstwa. Brał udział w około 500 wystawach zbiorowych w kraju i zagranicą. Laureat wielu nagród i wyróżnień m.in.: II Triennale Rysunku, Wrocław 1968, II nagroda i medal, Ogólnopolska Wystawa Grafiki, Warszawa I nagroda i złoty medal (1969), II nagroda (1978). Nagrody Ministra Kultury i Sztuki: III stopnia 1971, II stopnia 1974, I stopnia 1981 oraz Nagroda Województwa Łódzkiego (1972) i Nagroda m. Łodzi (1985).

Popularność „Kroniki Miasta Łodzi”...

Trzeba też dodać, że oficjalność wspomnienia polega na przytaczaniu informacji, które są znane i publicznie zaakceptowane. Często stosuje się epeity: „wybitny”, „znany”, „szanowany”, „najpopularniejszy”, np:

Wybitny łodzianin aktor Jerzy Kamas odszedł 23 sierpnia 2015 w Warszawie, po długiej i ciężkiej walce z chorobą nowotworową. Należał do wąskiego grona wybrańców losu, którym dane było przyciągać uwagę widzów wieloma przymiotami swego trudnego zawodu (Romanowski, 2015b, s. 161).

W tym fragmencie dodatkowo podkreślone jest łódzkie pochodzenie aktora. O wymiarze pragmatycznym możemy mówić w kontekście informacji, które przybliżają nam daną sylwetkę. Pojawia się tu jej charakterystyka, informacje dotyczące zawodu lub inne szczegóły związane z życiem bohatera publikacji. Tezę tę ilustruje fragment przedstawiający drogę zawodową Jerzego Kamasa:

Po ukończeniu w 1961 roku łódzkiej uczelni otrzymał swój pierwszy angaż do Teatru Powszechnego w Łodzi. Na deskach tego teatru zagrał między innymi w *Klubie Pickwicka* Karola Dickensa i *Fizykach* Friedricha Durrenmatta. Przede wszystkim jednak wystąpił w sztukach szekspirowskich: *Wieczorne Trzech Króli*, *Śnie nocą letniej*, a zwłaszcza w *Romeo i Julii*, mając za partnerkę Polę Rakę (Czarnecki, 2015b, s. 224).

Inny przykład:

Postać Zofii Hertz (1910–2003) znana jest z roli, jaką odgrywała w kręgach paryskiej „Kultury”. Przez ponad pięćdziesiąt lat była prawą ręką Jerzego Giedroycia we wszystkich sprawach związanych z działalnością wydawniczą Instytutu Literackiego. Kierowała domem pod paryskim *Maisons Laffitte*, będącym po drugiej wojnie światowej mekką opozycji w demokratycznej Polsce, a przy okazji ważnym miejscem spotkań ludzi kultury, sztuki i idei. Każdy kto interesuje się polską kulturą i historią, zna jej nazwisko (*Przypomnieliśmy Zofię Hertz*, 2015, s. 155).

Fragment ten dostarcza nam informacji o życiu zawodowym charakteryzowanej postaci (aspekt poznawczy).

Składnikiem tekstu dziennikarskiego są akapity wartościujące oraz informacje o przymiotach charakteru zmarłej osoby i jej zasługach. Odwołują się więc do aspektu pragmatycznego. Tezę tę ilustrują następujące fragmenty:

Był dobrym i czułym człowiekiem, niezwykłym autorytetem, osobowością dobrze rozpoznawalną w Łodzi i poza jej granicami, prawdziwym ambasadorem łódzkiej kultury i sztuki (Strąg, 2015, s. 218).

lub:

25 września 2015 roku zmarł w Łodzi profesor Tadeusz Poklewski-Koziell, wybitny historyk średniowiecza, archeolog i wytrwały badacz polskich zamków. Jego śmierć to wielka strata dla polskiej nauki. Jednocześnie jest to odejście jednego

z ostatnich przedstawicieli pokolenia wywodzącego się ze świata polskich dworów, powstańców i ulanów. Świata, którego już nie ma (Golicka-Jabłońska, 2015, s. 220).

W sylwetce-wspomnieniu z adaptacją gatunków prasowych artykułu publicystycznego możemy też znaleźć wypowiedzi osoby zmarłej: „Pasjonuje mnie podejmowanie prób odtwarzania warunków życia i pracy ludzi w dawnych wiekach, przede wszystkim w średniowieczu i w czasach nowożytnych w Europie” (Tamże). Kolejny przykład nawiązuje do wypowiedzi Stefana Sztromajera⁴, który mówił z zakłopotaniem, gdy słyszał pochwały nt. swoich zdjęć: „One są dobre tylko dzięki łaskawości widzów. Tak naprawdę osiągnąłem wprawę, nic poza tym” (Sondej, 2015, s. 229). Ponadto wypowiedzi osób, które знаły bohatera artykułu ubarwiają relację, dodają autentyczności np.: „Gdy spieszyłam się po spektaklu do dzieci, mówił mi: «Spokojnie Aniu, z godnością»”⁵ (Czarnecki, 2015b, s. 226), lub: „Cechowały go małomówność, skrytość i niechęć do rozpychania się łokciami. Rzadkie to cechy w dzisiejszym świecie. Nie udzielał wywiadów, zależało mu na tym, by sztuka – role filmowe i teatralne – mówiły same za siebie”⁶ (Tamże).

Trzeba też dodać, że w artykułach publicystycznych zamieszczanych w „Kronice Miasta Łodzi” widoczna jest dbałość o atrakcyjność wysławiania:

Tablica poświęcona Zofii Hertz pozostanie w Łodzi ważną pamiątką po tej niezwykłej kobiecie, bez której zapewne – co przyznawał sam „Książę niezłomny” – niemożliwy byłby bezprecedensowy wkład Instytutu Literackiego w polską kulturę (*Przypomnieliśmy Zofię Hertz*, 2015, s. 155).

Gustaw Horak jest niewątpliwie jednym z najciekawszych spośród muzyków początków XX wieku. Obecnie jednak w historii naszego miasta ten muzyk i przedsiębiorca jest postacią powszechnie zapomnianą. Wszelkie monografie dotyczące kultury muzycznej Łodzi jedynie marginalnie wspominają o jego zasługach i działalności. Warto też pokusić się o refleksję na temat nie w pełni wykorzystanego potencjału Horaka jako wirtuoza wolonczeli. Wydaje się, że ten profesjonalnie wykształcony muzyk łączył zarówno cechy dobrze zapowiadającego się artysty, jak i typowego przedsiębiorcy z przelomu XIX i XX wieku (Stawiszyńska, 2015b, s. 133).

Artykuł popularnonaukowy

Jest to wypowiedź prasowa związana z szeroko pojętą tematyką naukową. To publikacja przedstawiająca w sposób przystępny specjalistyczne tematy naukowe, techniczne, kulturalne. Ma walor dydaktyczny, jest źródłem wiedzy

---

⁴ Łodzianin, fotograf, chemik, wieloletni pracownik Politechniki Łódzkiej.

⁵ Słowa te skierowane były do Anny Seniuk.

⁶ Autorem słów jest Jerzy Englert.

dla czytelnika na dany temat. Tworzona jest przez dziennikarza, specjalizującego się w określonej dziedzinie wiedzy lub przez specjalistów spoza redakcji. Jak podkreślają Andrzej Kaliszewski i Kazimierz Wolny-Zmorzyński: „Publikacja tego typu rozwija czytelnika intelektualnie, zaznajamia go z różnymi problemami” (2006, s. 86).

Cechą artykułów popularnonaukowych jest to, że posiadają one podbudowę intelektualną. Ich celem jest sformułowanie pewnej tezy, którą na podstawie analizy faktów i stanu badań należy udowodnić, trzymając się paranaukowego logicznego toku rozumowania. Charakteryzuje ją również precyzyjny, ale niezbyt naukowy język. Ponadto częścią artykułu popularnonaukowego lub materiałem towarzyszącym są cytaty, zdjęcia, tabele. Dodatkowo pod tekstem autorzy zamieszczają bibliografię wydawnictw zwartych, ciągłych i wykaz stron internetowych, z których korzystali w trakcie pisania publikacji (Tamże).

Warto też dodać, że od czytelnika tego gatunku prasowego oczekuje się określonych kompetencji: „Poziom dojrzałości prawdziwej ujawnia sfery wartości, co do których zachodzi proporcjonalność warunków nadania i odbioru wypowiedzi, czyli obie strony reprezentują mniej więcej zbliżone kompetencje wypowiedzi” (Dąbala, 2011, s. 89).

Wśród zagadnień poruszanych w „Kronice Miasta Łodzi” w 2015 r. znajdują się artykuły związane z historią miasta np.: *Kolonizacja Bałut w drugiej połowie XIX wieku. Jak dziedzic rozstawał się z ziemią* Tomasza Czarneckiego (2015a), *Szpital Heleny Wolf. Smutny zabytek* Dariusza Kędzierskiego (2015), historia kultury, np. *Historia Mariana Minicha. Stworzył nowoczesne muzeum* Błażeja Filanowskiego (2015c), *Kim była Lidia Gablerówna? Zapomniana śpiewaczka łódzkiej sceny* Anety Stawiszyńskiej (2015c), sztuka, np. *Dadaizm w Muzeum Sztuki. Wytrzymały eksperyment* Karola Józwiaka (2015a), *W stulecie urodzin wybitnego artysty. Tadeusz Kantor w Łodzi* Dominiki Łarionow (2015).

Trzeba podkreślić, że artykuły popularnonaukowe poddane są rygorom komunikacji naukowej. Cechuje je obiektywizm, argumentacja, odwołująca się do faktów oraz dystans poznawczy. Kolejną cechą omawianej wypowiedzi dziennikarskiej jest to, że zachowuje ona tradycyjne wyznaczniki formalne artykułu publicystycznego z pominięciem tendencyjności, czyli stosuje się tu uogólniającą i problemową metodę prezentacji faktów oraz logiczno-dyskursywny wywód oparty na analizie prowadzącej do udowodnienia zakładanej tezy (Kaliszewski & Wolny-Zmorzyński, 2006, s. 86). Hipotezę tę można zilustrować następującymi przykładami:

W latach 80. i 90. XIX wieku można zaobserwować dynamiczny wzrost ludności osady fabrycznej Bałuty Nowe, wynikający głównie z migracji ludności. O ile w 1869 roku osada ta (po włączeniu doń gminy Radogoszcz) posiadała 1468 miesz-

kańców, o tyle w 1886 roku liczyła już 9800 osób. W 1886 roku największą grupę stanowiła ludność wyznania rzymsko-katolickiego – ponad 4600 mieszkańców, drugie miejsce zajmowali Żydzi, których było ponad 3600. Społeczność ewangelicka liczyła ponad 2400 osób i zajmowała trzecie miejsce (Czarnecki, 2015a, s. 18).

Zaangażowanie Pytlasińskiego w trudnych latach wojny pozwala zrozumieć nie tylko dzieje rozwoju kultury fizycznej w mieście, ale i ogólną charakterystykę możliwości prowadzenia działalności społecznej w Łodzi w czasach Wielkiej Wojny wbrew ciężkim realiom życia codziennego. Wytrwałość tego wybitnego sportowca w realizacji planów przyczyniła się do pozytywnych zmian chociażby w łódzkim szkolnictwie, gdzie pod jego wpływem coraz więcej uwagi przykładano dbałości o zdrowie tutejszych dzieci (Stawiszyńska, 2015a, s. 108–109).

Należy też dodać, że różniące się od artykułu naukowego (rozprawy) publikacje popularnonaukowe charakteryzują się większą dowolnością wobec kompletności ujęcia tematu, rozczłonkowania tekstu, kodu (języka), kompetencji nadawców i odbiorców, pełnienia niektórych funkcji (np. praktycznej), jak również mniejszymi rozmiarami i bezwzględny wymogiem ciągłości tekstu. Wykorzystywane są też fragmenty wypowiedzi obcych gatunkowo (np. elementy reportażu i eseju) (Kolasa, 1998, s. 161).

Inne cechy rozprawy i artykułu popularnonaukowego pozostają wspólne (jest to forma podawcza, stopień skonwencjonalizowania, pojęciowość, potencjalny udział kodu ikonicznego i inne). Autorzy publikacji popularnonaukowych posługują się ponadto środkami aktywizującymi uwagę i zainteresowanie czytelnika (środki językowe i ikoniczne). Poziom ilustracyjności czasopisma, choć pozornie obojętny z punktu widzenia informacyjności wypowiedzi, dostarcza danych na temat pojemności informacyjnej tekstu. Właściwość ta wynika ze specyfiki kodów ikonicznych, które występując w różnym stopniu złożoności, mogą dopełniać, ukonkretniać, dublować, a także ułatwiać kontakt wyobrazeniowy z tekstem wyrażonym w języku naturalnym lub sformalizowanym (Gajda, 1982, s. 104–106). Kluczowe znaczenie z punktu widzenia typologii ma stopień udziału grup szczegółowych wraz z przyporządkowanymi im funkcjami, są to:

1. ikoniczne znaki abstrakcyjne (tabele, wykresy, diagramy, schematy, mapy itp.) charakteryzujące się wysokim stopniem konwencjonalności, komunikujące nieredukowalne związki – pojęcia. Są w najwyższym stopniu związane z tekstem;
2. ikoniczne znaki konkretne obrazujące bezpośredni przedmiot wypowiedzi ujęty analitycznie (np. rysunek) lub syntetycznie (np. fotografia). Są w małym stopniu konwencjonalne. Ich funkcją jest obrazowanie bądź projekcja wyobrażeń, czym wpływają aktywizująco na

Popularność „Kroniki Miasta Łodzi”...

- percepcję odbiorcy. Charakteryzują się wysokim bądź średnim stopniem związania z tekstem wypowiedzi;
3. ikoniczne znaki konkretne luźno związane z tekstem wypowiedzi (np. fotografie otoczenia lub okoliczności towarzyszących przedmiotowi wypowiedzi lub jego twórców). Są względem przedstawionej rzeczywistości izomorficzne, więc nieskonwencjonalizowane. Ich rola informacyjna jest niewielka i często zbliża się do estetycznej;
  4. ilustracje pełniące funkcję estetyczną, których wyróżnikiem jest brak związku z treścią wypowiedzi i mała konwencjonalność; mogą przybierać zróżnicowane formy;
  5. fotoreportaż – funkcjonalnie przynależy do grupy „2”, lecz różni się stosunkiem ilustracji do tekstu, który ma tutaj charakter drugoplanowy (Kolasa, 1998, s. 162).

W „Kronice Miasta Łodzi” publikowane są fotografie (czarno-białe) ilustrujące omawiane zjawisko. Przedstawiają one bohaterów publikacji, architekturę, reprodukcje obrazów, prezentują wydarzenia. Pojawiają się także kolorowe wkładki. Możemy odnaleźć je w numerze 3. Jest to ośmiostronicowa wkładka „Dadaizm” i ośmiostronicowa „Ulica Radwańska”. W numerze 4 zawartość wzbogaca wkładka „Mia100 Kamienic” oraz „Wszyscy ludzie będą siostrami”.

Możemy więc wysunąć wniosek, że generalna przynależność artykułu popularnonaukowego ciąży ku publicystyce, gdyż brakująca cecha „tendencyjności” transformuje się w kształtowanie „naukowej kultury umysłu”, jest więc jej (publicystyki) szczególną odmianą (Tamże, s. 161). Jak dodaje Jakub Lichański:

Publikacje są zretoryzowane, aby:

- a) jasno i przekonująco przedstawić problem;
- b) jeśli są wątpliwości, to formułowane jako oczywiste kwestie do wyjaśnienia;
- c) informacje nie są podawane w formach modalnych, a tak jak np. w lidach – w postaci asercji;
- d) informacje (i same artykuły lub eseje) są z reguły bądź wyjaśniające, bądź opisowe; w tym drugim wypadku są to prezentacje faktów (bez orzekania, czy są stwierdzone i potwierdzone oraz wyjaśnione, czy tylko stwierdzone);
- e) nagminnie stosowane są wszelkiego rodzaju elementy retoryki wizualnej, w tym m.in. ilustracje, infografiki, kolory;
- f) sama kompozycja artykułów jest «sztywna» i zawiera przynajmniej trzy stałe elementy: skrót podstawowych informacji, materiał wizualny, podstawową bibliografię zagadnienia (2016, s. 79).

Aspekt poznawczy i pragmatyczny artykułów popularnonaukowych

Artykuły popularnonaukowe, podobnie jak sylwetki, traktuję także jako modele organizacji tekstu, czyli byty abstrakcyjne zorganizowane wewnętrznie we wzorcach obejmujących cztery płaszczyzny: strukturę, stylistykę, aspekt poznawczy oraz pragmatyczny. Przedmiotem zainteresowania będzie tu również aspekt poznawczy (tematyka i sposób jej prezentacji, perspektywę, punkt(y) widzenia, aksjologię) oraz aspekt pragmatyczny (obraz nadawcy i odbiorcy wpisany w tekst, relacje nadawczo-odbiorcze, potencjał illokucyjny, czyli zbiór intencji oraz sposób ich uporządkowania) (Wojtak, 2004, s. 19).

Na charakterystykę aspektu poznawczego składa się opis tematyki tekstu, sposobu jej prezentacji, a więc uwzględnionych punktów widzenia w opisie świata oraz jego wartościowania. Za przykład posłuży tu publikacja pt. *Rewitalizacja Strefy Wielkowiejskiej. Kompleksowe podejście do procesu odnowy Łodzi* (Boryczka, 2015). Ewa Boryczka snuje rozważania nt. procesu rewitalizacji miasta (sfery przestrzennej, gospodarczej, społecznej), regulacji prawnych oraz strategii rozwoju. Zwraca uwagę na projekt pilotażowy (wprowadzony w celu kompleksowego zdiagnozowania procesu rewitalizacji) oraz na działania informacyjno-edukacyjne (partycypację społeczną), a także aktywizujące społeczność lokalną, mające na celu budowanie tożsamości miasta. Autorka prezentuje w artykule swój pogląd dotyczący rewitalizacji miasta:

Realizacja tak zaplanowanego interdyscyplinarnego oraz skoncentrowanego na informacji, edukacji i partycypacji społecznej mieszkańców Łodzi projektu daje szansę na uzyskanie długookresowych efektów wzmacniających poczucie tożsamości miasta, integrację społeczności lokalnej, poprawę wizerunku szczególnie w oczach jego mieszkańców (Tamże, s. 15).

Artykuł napisany jest z perspektywy specjalisty. E. Boryczka jest pracownikiem naukowym Instytutu Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Łódzkiego. Formuluje tezy, które na podstawie analizy faktów i stanu badań udowodnia, trzymając się paranaukowego logicznego toku rozumowania. Cechuje je również precyzyjny, ale niezbyt naukowy język, co czyni publikację bardziej przystępną w odbiorze. Autorka w swoim tekście bardzo skrupulatnie opisuje procesy rewitalizacji, zwraca też uwagę na niewłaściwe użycie przez samorządy terminu „rewitalizacja”. W tym celu wyjaśnia na czym polega proces „rewitalizacji” i wskazuje jego etapy (aspekt pragmatyczny):

Termin rewitalizacja stał się niezwykle popularny za sprawą magicznej mocy wiążącej się z możliwością pozyskania na ten cel środków finansowych, głównie unijnych. W wielu samorządach zrobił on zawrotną karierę, robiąc z działań „rewitalizacyjnych” ich karykaturę”. Dokonano więc „rewitalizacji” cmentarzy, torów kolejowych, nawierzchni, ulic czemu sprzyjały niezrozumienie i dowolność interpretacji tego pojęcia, a także brak regulacji prawnych w tym zakresie” (Tamże, s. 9).

Popularność „Kroniki Miasta Łodzi”...

Autorka podkreśla też, że bardzo ważna jest świadomość mieszkańców Łodzi dotycząca tego, na czym polega rewitalizacja miasta, ponieważ aktywne uczestnictwo mieszkańców w procesie rewitalizacji jest kluczowe. Trwale i efektywne okazują się tylko te zmiany w miastach, które „od początku były zaakceptowane przez mieszkańców i w których brali udział” (Tamże).

Drugim przykładem jest artykuł *Neoawangarda wiernie towarzyszy Łodzi. Miasto zinventoryzowane przez sztukę* (Józwiak, 2015b). Karol Józwiak porusza tu kwestię związaną z tradycją awangardy międzywojennej. Stała się ona inspiracją dla twórców działających po okresie stalinizmu i socrealizmu. Artykuł napisany jest z perspektywy specjalisty, który prowadzi badania naukowe w tej dziedzinie. K. Józwiak jest doktorantem Uniwersytetu Łódzkiego i historykiem sztuki. Formuluje hipotezy, które na podstawie analizy faktów i stanu badań udowadnia, trzymając się paranaukowego logicznego toku rozumowania. Omawia np. czynniki, które sprawiły, że Łódź zaczęła zajmować ważną pozycję w sztuce awangardowej:

Antoni Szram, historyk sztuki i animator łódzkiej kultury, określił miasto jako „bulgoczące dynamicznymi i przeciwstawnymi zjawiskami”, które jednocześnie było wynikiem spójnej „pojedynczej akcji przemysłowo-urbanizacyjnej”. Ów znawca Łodzi jako pierwszy zwracał uwagę na fenomen tego miasta, to on uznał centrum Łodzi za „architektoniczne dzieło sztuki” (Tamże, s. 121).

K. Józwiak prezentuje też akcje neoawangardowe w kontekście przestrzeni Łodzi.

Autor w swoich rozważaniach podkreśla, że: „kilkakrotnie miasto bywało zaanektowane przez sztukę w trakcie wielkich kolektywnych inicjatyw artystycznych” (Tamże, s. 127). Jego intencją jest wskazanie (aspekt pragmatyczny), że wszelkie działania rewitalizacyjne i inwestycyjne muszą uwzględniać historyczną ewolucję miasta. Sztuka jest bowiem dziedziną, która z największą uwagą traktuje niematerialne aspekty historii. Sztuka w tym sensie potraktowana jest więc jako materiał historyczny w opisie fenomenu miasta.

Wśród przykładów artykułów popularnonaukowych można wskazać także *Kilka refleksji o przeszłości i przyszłości centrum Łodzi. Rewitalizować czy wyburzyć?* Kamila Śmiechowskiego (2015). Autor, historyk z Interdyscyplinarnego Centrum Studiów Miejskich UŁ, polemizuje z opinią Bogusława Lindy, który nazwał Łódź „miastem meneli” (Tamże, s. 17). Prezentuje w swoim tekście działania (aspekt poznawczy) prowadzone na przełomie dziejów (przebudowy, modernizacje), które wpłynęły na proces rewitalizacji miasta. Przytacza też negatywne wypowiedzi publicystów na temat Łodzi, które ukazywały się w prasie od 1900 roku. Wśród przykładów znalazły się: „Łódź jest obrzydliwym nagromadzeniem budynków fabrycznych i składów towaro-

wych”⁷ lub: „Obecną chaotyczność i bezplanowość w gorączkowym rozwoju miasta, ująć w jakieś karby, które by powstrzymały ten koszarowy rozrząd”⁸. K. Śmiechowski w swoich rozważaniach wyraża nadzieję, że miasto nie będzie wciąż postrzegane przez pryzmat stereotypów i wyraża postulat (aspekt pragmatyczny):

Naszą powinnością jest, aby turysta, który za rok wysiadzie na nowym Fabrycznym, za naturalne uważał, że nim uda się w prawo – do nowego centrum, w pierw skręci w lewo – by woonerfem, czyli Traugutta, pójść na Piotrkowską i zwiedzić to żyjące – i niedające już powodów do złośliwej satysfakcji celebrytom i publicystom historyczne centrum miasta (Tamże, s. 18).

***

Sylwetki-wspomnienia w formie artykułu publicystycznego oraz artykuły popularnonaukowe zamieszczone w „Kronice Miasta Łodzi” stanowią bardzo cenne publikacje dla łodzian i czytelników przebywających poza Polską. Artykuły są źródłem wiedzy o mieszkańcach lub osobach zasłużonych dla miasta oraz na temat kwestii związanych z życiem Łodzi, jego historią, rozwojem i przeobrażeniami. Publikacje te pisane są z określoną intencją, zawierającą konkretne przesłanie, pozwalające czytelnikowi wyciągnąć wnioski. Charakteryzuje je także dokumentarna precyzja. Sylwetka-wspomnienie w formie artykułu publicystycznego nie jest jednak zwykłym przekazem bibliograficznym faktów, lecz prezentuje subiektywną, przewyciężającą szablonowość globalnego schematu artykułu przez urozmaicenie kształtu kolejnych segmentów i różnicowania sposobów wysławiania. Autorzy publikacji starają się dobierać środki językowe najbardziej adekwatne do przekazywanej treści. Nie stronią jednak od obrazowej potoczności, która sprawia, że wizerunek portretowanej osoby nabiera znamion opowieści prywatnej. Sylwetki pokazują ludzi w perspektywie ich pracy, poświęcenia ideałom, wierności zasadom współżycia społecznego itp. Intencja autorów jest więc wyraźna: chcą ukazać postać, której postawa jest nie tylko powodem do dumy, ale której działania warto też naśladować. Artykuły popularnonaukowe zaś stanowią źródło wiedzy na temat Łodzi, jej przeobrażeń i perspektyw rozwoju. Pisane są przez specjalistów, którzy dzielą się swoimi spostrzeżeniami i doświadczeniem z czytelnikami, aby zachęcić ich do czynnego udziału np. w przedsięwzięciach na rzecz rozwoju miasta.

Publikacje zawarte na łamach „Kroniki Miasta Łodzi” nie tylko absorbują wyobraźnię i pozostają w pamięci. Stanowią też zachętę do poszukiwań innych źródeł, które pomogą np. w ustaleniu korzeni genealogicznych.

---

⁷ Pogląd ten wyraził jeden z obserwatorów rozwoju miasta w 1900 r. (Śmiechowski, 2015, s. 17).

⁸ Opinię tę zaprezentował publicysta „Nowego Kuriera Łódzkiego” w 1912 r. (Tamże, s. 18).

Bibliografia

- Biblioteka „Kroniki Miasta Łodzi” (2017). Pobrane 25 kwietnia 2017, z: http://uml.lodz.pl/miasto/o_miescie/wydawnictwa_o_lodzi/kronika_miasta_lodzi/biblioteka_kroniki_miasta_lodzi/
- Bijak, Bartosz (2016). Nieudany werbunek. *Kronika Miasta Łodzi*, 2(74), 133–140.
- Bładowska, Ewa (2016). Anna z Wernerów Scheiblerowa. Dama, matka, wielka fundatorka. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(73), 130–140.
- Boryczka, Ewa (2015). Rewitalizacja Strefy Wielkomięskiej. Kompleksowe podejście do procesu odnowy Łodzi. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 9–16.
- Czarnecki, Tomasz (2015a). Kolonizacja Bałut w drugiej połowie XIX wieku. Jak dziedzic rozstawał się z ziemią. *Kronika Miasta Łodzi*, 1-2(69-70), 16–21.
- Czarnecki, Tomasz (2015b). Jerzy Kamas (1938–2015). Aktor z godnością. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 224–226.
- Dąbala, Jacek (2011). O dojrzałości wypowiedzi medialnej. W: I. Hofman (red.), *Studia nad dziennikarstwem* (s 54–69). Lublin: Wydaw. UMCS.
- Dębowska-Romanowska, Teresa (2016). Elżbieta Pleszkun-Olejniczakowa (1948–2016). *Kronika Miasta Łodzi*, 1(73), 200–203.
- Dzwonkowska, Paulina (2015). Magdalena Moskwa w Muzeum Sztuki. Nomany z relikwiarza. *Kronika Miasta Łodzi*, 1-2(69-70), 77–82.
- Filanowski, Błażej (2015a). Rewitalizacja. Potrzeba trwałej zmiany. W kierunku lepszego miasta. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 26–35.
- Filanowski, Błażej (2015b). Rewitalizacja, czyli odbudowywanie wspólnoty. Z Wojciechem Kłosowskim rozmawia Błażej Filanowski. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 53–62.
- Filanowski, Błażej (2015c). Historia Mariana Minicha. Stworzył nowoczesne muzeum. *Kronika Miasta Łodzi*, 1/2(69/70), 88–93.
- Filanowski, Błażej (2016). Niewidzialne miasto – w poszukiwaniu granic Łodzi i panoramy miasta. *Kronika Miasta Łodzi*, 2(74), 21–22.
- Filanowski, Błażej (2017). Warsztat Formy Filmowej w Atlasie Sztuki. Przemysleć jeszcze raz filmowe medium. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 81–87.
- Gajda, Stanisław (1982). *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*. Warszawa: Państwowe Wydaw. Naukowe.
- Golicka-Jabłońska, Małgorzata (2015). Tadeusz Poklewski-Koziell (1932–2015). Badacz przeszłości, strażnik tradycji. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 220–223.
- Golicka-Jabłońska, Małgorzata (2017). Bronisława Kopczyńska-Jaworska (1924–2016). *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 201–204.
- Gwoździński, Marek A. (2015). Łodzianie wielcy, a zapomniani. Kazimierz Sowiński. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(71), 78–85.
- Józwiak, Karol (2015a). Dadaizm w Muzeum Sztuki. Wytrwały eksperyment. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(71), 65–68.
- Józwiak, Karol (2015b). Neoawangarda wiernie towarzyszy Łodzi. Miasto zinwentaryzowane przez sztukę. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 118–127.

- Kaliszewski, Andrzej & Wolny-Zmorzyński, Kazimierz (2006). Gatunki publicystyczne. W: K. Wolny-Zmorzyński, A. Kaliszewski, W. Furman, *Gatunki dziennikarskie. Teoria, praktyka, język* (s. 87–111). Warszawa: Wydaw. Akademickie i Profesjonalne.
- Kędzierski, Dariusz (2015). Szpital Heleny Wolf. Smutny zabytek. *Kronika Miasta Łodzi*, 1/2(69/70), 22–26.
- Kolasa, Władysław M. (1998). Współczesne czasopismo popularnonaukowe (studium analityczne na przykładzie „Wiedzy i Życia” oraz „Świata Nauki”). *Rocznik Historii Prasy Polskiej*, 1(1/2), 143–169.
- Kronika Miasta Łodzi (2017). Pobrane 25 kwietnia 2017, z: http://uml.lodz.pl/miasto/o_miescie/wydawnictwa_o_lodzi/kronika_miasta_lodzi/
- Kuciński, Julian (2017). 80 lat Łódzkiego Towarzystwa Naukowego (1936–2016). *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 187–198.
- Kuźmicki, Mieczysław (2015a). 70 lat filmowej Łodzi. Zapomniane filmy. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 147–157.
- Kuźmicki, Mieczysław (2015b). Łódzkie kina. Od Bałtyku do Tatr, czyli przyczynki do dziejów filmowej Łodzi. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 243–246.
- Lichański, Jakub Z. (2016). Retoryka tekstów popularnonaukowych na przykładzie „Scientific American”. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica*, 1(31), 71–80.
- Labendowicz, Olga (2016). Nowa edycja filmowego festiwalu. *Kronika Miasta Łodzi*, 2(74), 77–84.
- Larionow, Dominika (2015). W stulecie urodzin wybitnego artysty. Tadeusz Kantor w Łodzi. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 139–145.
- Madejska, Marta (2015). Nowa twarz Księżego Młyna. Z Jarosławem Ogródowskim, w latach 2010–2011 koordynatorem projektu „Nasz Księży Młyn” rozmawia Marta Madejska. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 36–42.
- Mikosz, Joanna (2017). Wydarzenie kulturalne w Łodzi – analiza zawartości „Kroniki Miasta Łodzi” z 2016 roku. *Kwartalnik Nauki o Mediach*, 1, 1–14.
- Mirowski, Mikołaj (2016). Ziemia obiecana w Teatrze Nowym. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(73), 55–60.
- Patora, Paweł (2015). Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 175–183.
- Patora, Paweł (2017). Uczelnie w architekturze przemysłowej. Akademicka Łódź Fabryczna. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 39–45.
- Pisarek, Walery (red.) (2006). *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas.
- Przypomnieliśmy Zofię Hertz (2015). *Kronika Miasta Łodzi*, 1/2(69/70), 155–157.
- Romanowski, Gustaw (2010). Periodyk skuteczny lokalnie. Pięćdziesiąt zeszytów „Kroniki Miasta Łodzi”. *Kronika Miasta Łodzi*, 2(50), 79–86.
- Romanowski, Gustaw (2012). Jubileusz miejskiego czasopisma. Dwadzieścia lat minęło. *Kronika Miasta Łodzi*, 1/2(57/58), 7–13.
- Romanowski, Gustaw (2015a). Czytelnicy oceniają „Kronikę”. Praca magisterska młodej medioznawczyni. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 184–188.
- Romanowski, Gustaw (2015b). Leszek Różga (1924–2015). Artysta wielu talentów. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(71), 161–165.

Popularność „Kroniki Miasta Łodzi”...

- Romanowski, Gustaw (2016). Karl Dedecius (1921–2016) wspominal... Emisariusz lepszej Łodzi. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(73), 185–191.
- Sidor, Mateusz (2015). Felietony Doroty Masłowskiej na scenie Teatru Dejmka. Opowieść zziąjanego konsumenta. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 101–109.
- Sondej, Maria (2015). Sztromajerowie. Uparte fotografie miasta. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 229–239.
- Starzycka, Magdalena (2015). Halina Szpigiel (1929–2015). Nie znosiła konformizmu. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(71), 166–167.
- Stawiszyńska, Aneta (2015a). Kultura fizyczna w Łodzi w latach Wielkiej Wojny. Działalność Władysława Pytłasińskiego. *Kronika Miasta Łodzi*, 1/2(69/70), 103–112.
- Stawiszyńska, Aneta (2015b). Przypominamy Gustawa Horaka. Muzyka, przedsiębiorcę, społecznika. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(71), 125–133.
- Stawiszyńska, Aneta (2015c). Kim była Lidia Gablerówna? Zapomniana śpiewaczka łódzkiej sceny. *Kronika Miasta Łodzi*, 1/2(69/70), 118–124.
- Stowarzyszenie „Klub Pozytywnej Wyobraźni” (2016). Zamiast wstępu. *Biblioteka Kroniki Miasta Łodzi*, 12, 5.
- Strąk, Andrzej (2015). Zdzisław Jaskuła (1951–2015). O wyższości maszyny do pisania. *Kronika Miasta Łodzi*, 4(72), 215–219.
- Sztromajer, Stefan (2017). Mój styczeń 1945. Powroty do Łodzi. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 211–216.
- Śmiechowski, Kamil (2015). Kilka refleksji o przeszłości i przyszłości centrum Łodzi. Rewitalizować czy wyburzyć? *Kronika Miasta Łodzi*, 2(74), 17–25.
- Tadeusiewicz, Hanna (2017). Ruch bibliofilski w Łodzi (1927–2017). *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 183–186.
- Tatarowski, Konrad W. (2016). Łodzianie w Rozgłośni Polskiej RWE. Dziennikarze, pisarze, artyści. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(75), 68–74.
- Waingertner, Przemysław (2016). Łódzkie migracje po drugiej wojnie światowej. Miasto to samo, lecz nie takie samo. *Kronika Miasta Łodzi*, 2(74), 23–38.
- Walczak, Bartosz M. (2017). Przekształcenia terenów i obiektów przemysłowych. Poprzemysłowa reinkarnacja Łodzi. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 9–22.
- Wasiak, Marek (2015). Jerzy Wasiak (1924–2012). Więcej niż pedagog. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(71), 141–149.
- Wojtak, Maria (2001). Pragmatyczne aspekty analiz stylistycznych tekstów użytkowych. W: B. Witosz (red.), *Stylistyka a pragmatyka* (s. 38–47). Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego.
- Wojtak, Maria (2004). *Gatunki prasowe*. Lublin: Wydaw. UMCS.
- Wojtak, Maria (2014). Genologiczna analiza tekstu. *Prace Językoznawcze*, 3(16), 63–71.
- Worsowicz, Monika (2005). Teksty informacyjne Andrzeja Szczypińskiego. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica*, 2(7), 63–90.
- Worsowicz, Monika (2008). Sylwetka-wspomnienie, czyli między tradycją a nowoczesnością tekstu dziennikarskiego. W: B. Bogolębska i A. Kudra (red.), *Wypowiedź dziennikarska – teoria i praktyka* (s. 65–80). Łódź: Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego.

Joanna Mikosz

- Woźniak, Krzysztof P. (2015). Powieść o Balutach i jej autor Izrael Rabon. Zapomniana czy nieznana. *Kronika Miasta Łodzi*, 1/2(69/70), 7–10.
- Zagrodzki, Janusz (2017). Bracia Hirszenbergowie w Muzeum Miasta Łodzi. W poszukiwaniu ziemi obiecanej. *Kronika Miasta Łodzi*, 1(77), 73–80.
- Zdanowska, Hanna (2016). Łódź kandydatem do organizacji EXPO 2022! *Kronika Miasta Łodzi*, 2(74), 5–6.
- Żródlak, Wojciech (2015). Encyklopedia łódzkiego getta. Uratowany dokument. *Kronika Miasta Łodzi*, 3(71), 173–180.

The popularity of the „Kronika Miasta Łodzi” outside Poland in 2015. Pragmatic and cognitive aspects.

ABSTRACT: The aim of the article is to determine which factors contribute to the popularity of the “Kronika Miasta Łodzi” outside Poland in 2015. The publication is divided into two parts. The first one is characteristics of the magazine and shows its history. The second is an attempt to identify factors which influence on the popularity of this periodical. The cognitive and pragmatic aspects of the journalistic discourse were used for this purpose. Subject of the study are profiles and popular science articles which are an integral and most representative part of every edition of “Kronika”.

KEYWORDS: regional press, lodz press, pragmatic and cognitive aspects of press articles